

STICHTING JAN XVII: VISIE, MISSIE en STRATEGIE als geboren uit onze GESCHIEDENIS

VISIE

Door het leven vanuit een joods-christelijke, een contemplatief monastieke levenshouding in het bijzonder, te benaderen, kan men aan den lijve gaan ontdekken dat 'allen één zijn'. Dit kan een mens doen groeien in de mate waarin het eigen leven dit eenheidsbewustzijn vormgeeft en eraan bijdraagt dat de samenleving hiervan een steeds vollediger uitdrukking is. Omgekeerd kan dit weer bijdragen aan een fris begrijpen van de essentie van een 'joods-christelijke en contemplatief monastieke levenshouding'.

MISSIE

Jan XVII acht zich geroepen mee te bouwen aan een wereld waarin het besef 'dat allen één zijn' volledig in de samenleving is geïntegreerd en niet langer exclusief weggelegd voor bepaalde, afgezonderde groepen die deze houding op bepaalde, afgezonderde plekken beoefenen.

STRATEGIE

Op de weg naar een wereld waarin iedereen, overal, één is, vervult Jan XVII de rol van oefenschool: een be-proefplaats om de joods-christelijke en contemplatief monastieke leringen en tradities in alle vrijheid op hun actuele betekenis te onderzoeken. Al doende. Dus door ze te beoefenen en er zo nieuwe wegen en woorden voor te ontdekken. Dat wat het leven aanreikt, zoals bijvoorbeeld het beheer en de exploitatie van ZeeVELD, is daartoe de oefenomgeving.

STICHTING JAN XVII: VISIE, MISSIE en STRATEGIE als geboren uit onze GESCHIEDENIS

GESCHIEDENIS

Jan XVII stichter Ton de Nooy had een voorliefde voor tal van monastieke tradities uit oost en west zoals deze in het Nederland van de jaren zestig van de vorige eeuw nauwelijks meer beoefend werden, of zelfs nog niet bekend waren. Om zijn liefde voor deze tradities te delen, richtte hij in 1976 samen met Rob Schipper Stichting Jan XVII op, in Amsterdam. In 1985 verworven zij in Castricum een vervallen duinboerderij: Zeeveld. Dit moest hét centrum worden waar deze tradities beoefend en onderwezen zouden worden: het 'Centrum voor monastieke Tradities'. De kosten zouden voornamelijk gedekt worden uit de cursusgelden van leerlingen. Daarbij dacht Ton vooral aan jongeren die in Zeeveld een 'gap-year' zouden doorbrengen, naar analogie van een Tibetaanse monastieke traditie.

Van succes...

Het charisma en de plannen van De Nooy brachten aanzienlijke geldstromen naar Zeeveld. Hier zou de zieltoegende contemplatief monastieke traditie weleens een wedergeboorte kunnen ondergaan, denk: hoop, vergezicht en begeestering. Zeeveld kon hierdoor verbouwd en flink uitgebreid worden, al werd niet alle vergunde bebouwing ook gerealiseerd. En snel werden De Nooy en zijn centrum ook inderdaad een begrip als het ging om de beoefening van de tradities die De Nooy zo koesterde. Voor vele belangstellenden organiseerde hij er vele vieringen, evenementen en workshops. Ze worden tot op de dag van vandaag geroemd. Zeeveld, dat was me wat!

STICHTING JAN XVII: VISIE, MISSIE en STRATEGIE als geboren uit onze GESCHIEDENIS

...naar tegenslag

Minder zichtbaar voor de buitenwereld, maar daarom niet minder dreigend voor het centrum, was dat de gedroomde komst van leerlingen die er langduriger in de leer wilden gaan, uitbleef. Het bedrijfsmodel waarop het centrum was ontworpen, eigenlijk: de reden van bestaan, kwam niet van de grond. Fondsen waren over de brug gekomen, stenen waren gestapeld en bedden klaargezet, maar wat er 'had moeten' gebeuren, gebeurde niet. Het is de stichter zwaar gevallen en hem niet alleen.

Dat de oorspronkelijke bestaansredenen van Zeeveld zelfs al in de dagen van de stichter, de bedenker ervan, zich niet manifesteerde kan niet voldoende worden benadrukt. Dit geldt ook voor het feit dat het De Nooy nooit gegeven is geweest hieruit conclusies te trekken en een, wie zal het zeggen, alternatief bestaansconcept te ontwikkelen.

De strijd tegen een verloren gevecht

En zo begon de stichting na het overlijden van Ton de Nooij in 1995, aan een periode waarin, goed beschouwd, niet het eigenlijk mislukte avontuur, maar een droombeeld uitgangspunt van beleid was. Bestuursleden en andere betrokkenen probeerden het gedachtegoed van de oprichter, ieder op eigen manier, voort te zetten. Onderscheiden tradities en uitdrukkingsvormen, werden belangen en aandachtsgebieden 'an sich', waar ze in de tijd van De Nooy toch vooreerst wortelden in een verinnerlijkte, samenbindende visie, of beter gezegd: visioen.

STICHTING JAN XVII: VISIE, MISSIE en STRATEGIE als geboren uit onze GESCHIEDENIS

Bij gebrek aan die levende, dragende, alles en allen verbindende, gedachte van de stichter, begon dat wat er uit voortgekomen was en waarop na zijn dood werd doorgeborduurd, dan ook langzaam maar zeker uit elkaar te vallen. Als het 'wat' van de activiteiten al duidelijk was, niemand kon ze nog met eenzelfde inzicht en overtuigingskracht terugvoeren op het waarom en waartoe zoals de stichter dat had gekund.

Was het bestaan van Jan XVII ooit, in en door de persoon van de stichter, logisch en vanzelfsprekend, na zijn dood werd het een strijd om het voortbestaan, ook doordat het beheer van een complex als Zeeveld hoge kosten met zich meebrengt.

Ingehaald door de tijd

Daar kwam nog bij dat het aanbod op cursusniveau werd ingehaald door de tijd; steeds meer plekken in Nederland begonnen opleidingen aan te bieden in tradities als die waarop De Nooy, ooit, door zijn pioniersrol, een vorm van monopolie had gehad. Dit kwam deels doordat hij cursisten had afgeleverd die hun opgedane kennis nu ook elders in het land doorgaven, maar deels ook doordat zijn voorlopersbewustzijn werd opgevolgd door een breder verspreid bewustzijn van, en belangstelling voor, tradities en leringen zoals hij deze eerder als betrekkelijke eenling had gepropageerd. Zijn innovatieve (cursus)aanbod van weleer, had zich in zo'n 25 jaar tijd ontwikkeld tot een vorm van spiritueel gemeengoed. Jan XVII was z'n onderscheidend vermogen verloren.

STICHTING JAN XVII: VISIE, MISSIE en STRATEGIE als geboren uit onze GESCHIEDENIS

Een huis in zichzelf verdeeld...

Combineer met deze inhoudelijke onzekerheid een grote financiële druk, en het valt te begrijpen dat men zich binnen de organisatie ging vastklampen aan posities en overtuigingen. Jan XVII werd het toneel van een stammenstrijd. Wat was opgezet als een plaats van eenwording was een in zichzelf verdeeld huis geworden.

Vrijwel ten einde raad herschikte zich in 2004 het bestuur, een van de bestuursleden, tevens een van de twee toenmalige dagelijks coördinatoren, moest het veld ruimen en er werd een organisatieadviseur te hulp geroepen. Niet geheel onverwacht duidde deze de problematiek van de stichting organisatorisch. Hij adviseerde het bestaande beleid te continueren en drie vrijwillig-directeuren aan te stellen voor de leiding van de stichting. Ieder zou twee dagen per week werken. Als algemeen directeur werd in december 2005 Thomas van Kleef aangesteld. De gedachte was dat de andere vacatures vervolgens in samenspraak met hem zouden worden ingevuld.

Van wensdenken naar luisterdenken

Van Kleef begon zijn werk in januari 2006 en kon vaststellen in een wespennest beland te zijn. Niemand die, hoe onbewust ook, betrokken was geweest bij het veroorzaken van het zware weer waarin Jan XVII terecht was gekomen, had er immers, juist doordat dit vaak zo onbewust was gebeurd, belang bij dat er iets zou veranderen aan zijn of haar rol in de stichting.

STICHTING JAN XVII: VISIE, MISSIE en STRATEGIE als geboren uit onze GESCHIEDENIS

Op de werkvloer zat geen vrijwilliger op van Kleef te wachten, in het bestuur roerde zich tegenspraak en ook betrokkenen uit de Vriendenkring hadden geen behoefte aan een wijziging van hun invloed. Bewoog hij naar links of bewoog hij naar rechts, weerstand, roddel en achterklap was het gevolg.

Een SWOT analyse van Thomas bracht onder meer aan het licht dat de problematiek van de stichting niet primair organisatorisch was. Eerder kwam deze voort uit de nooit goed verwerkte teleurstelling die eerder de stichter zelf al voor de kiezen had gekregen, namelijk dat de basisgedachte waar Zeeveld op gebouwd was, nooit was bewaarheid. Men joeg in feite een illusie na. Het toekomstmodel dat de organisatieadviseur het bestuur had aangereikt was gebouwd op zand.

Een minstens zo belangrijk inzicht: geen spiritueel centrum in het land, of het kende een deels vergelijkbare problematiek: hoge lasten en ambities maar geringe inkomsten, weinig zelfkennis en een beperkte maatschappelijke realiteitszin; goed bedoeld maar niet of matig bestand tegen de gevolgen van een zich snel professionaliserende, in niches specialiserende, aan veel verandering onderhevige, maatschappij.

STICHTING JAN XVII: VISIE, MISSIE en STRATEGIE als geboren uit onze GESCHIEDENIS

Gegeven (dit soort) complexiteit, zijn er, aldus redeneerde Thomas, twee manieren om deze te managen. Men kan de organisatie zo optuigen dat deze ook complexe uitdagingen aankan, of men vereenvoudigt de complexiteit zelf in die mate, dat ook een kleine organisatie deze kan beheersen.

De uitkomsten van de SWOT analyse waren voor het bestuur van Jan XVII aanleiding voor het laatste te kiezen. Was de oprichting van de stichting, later het voortbestaan, een zaak van 'wensdenken' geweest, vanaf dat moment is de organisatie gaan koersen richting 'luisterdenken'. Niet langer was wat de stichting zelf meende te willen of te moeten het uitgangspunt. Leidend werd in plaats daarvan de richting die bestuur en directeur meenden te mogen beluisteren waar doel en zin van de stichting werden gezien *in samenhang met het geheel der dingen*. Niet langer was de vraag: hoe kunnen we blijven doen wat we altijd gedaan hebben, maar: wat is voor ons aan de orde, gegeven het totaal aan gegevenheden van stichting én samenleving.

Meende men eerder te weten: dit is wat we wensen, onder Van Kleef werd het principe van de vraag leidend: wat is wijsheid? Een houding die hem overigens niet werd ingegeven door een management goeroe of -boek, maar die slechts de gewenste geestesgesteldheid weerspiegelt van een ieder die zich christen of zelfs monnik zou willen noemen: de oefening 'te sterven aan de eigen wil' en in plaats daarvan 'uw wil' te doen.

STICHTING JAN XVII: VISIE, MISSIE en STRATEGIE als geboren uit onze GESCHIEDENIS

Het is deze instelling die het DNA van de stichting door de jaren heen steeds nadrukkelijker is gaan kenmerken.

Van strijd naar harmonie

In de archieven van de stichting zijn de hierboven beschreven ontwikkelingen, de onrust en onzekerheid van vooral de jaren 2006-2009, goed gedocumenteerd.

De verslagen van de directeur en de notulen van bestuursvergaderingen doornemend valt op dat er meer rust in de organisatie kwam naarmate het besef eerder een vragende dan een wetende organisatie te zijn, breder gedragen ging worden. Een steeds groter ontspanning werd zichtbaar naarmate de stichting zich minder zorgen ging maken over al dan niet te beoefenen monastieke uitingsvormen en, in plaats daarvan, er steeds beter in slaagde om ontvankelijk en met een open blik te kijken naar deze basisvraag: *wat is de beste manier om ons te verhouden met het inhoudelijk ideaal en de kosten van het beheer van Zeeveld enerzijds en het ontbreken van eigen kapitaal en van een achterban of Umfeld van gelijkgestemden anderzijds?*

Wat hieraan bijdroeg was mede het gegeven dat de stichting in het beheer van Zeeveld altijd een vast waarde gezien heeft. De gedachte de geldzorgen die zo'n complex met zich meebrengt misschien te kunnen verminderen door het te verkopen en naar een goedkoper huis elders te verhuizen, werd uitdrukkelijk verworpen: 'een plek als deze vind je nooit meer'.

STICHTING JAN XVII: VISIE, MISSIE en STRATEGIE als geboren uit onze GESCHIEDENIS

Evenmin is de optie om Zeeveld te gelde te maken om vervolgens met de opbrengsten 'het werk' van de stichting - wat dan ook had mogen zijn - te kunnen financieren, serieus onderzocht. Doel en huis zijn de afgelopen jaren dus altijd als een onlosmakelijke twee-eenheid gezien, zoals het huis tenslotte ook was verworven en ontwikkeld ten dienste van het inhoudelijk doel.

Hetzelfde maar dan helemaal anders

Daarin is in essentie geen verandering gekomen. Nog steeds dient het huis het doel. Wel is echter de manier *waarop* het huis dienstbaar is aan het doel, drastisch gewijzigd. Ooit was de gedachte dat Zeeveld de huisvestingsfunctie zou vervullen voor de velen die zich er zouden komen bekwamen in de beoefening van vele monastieke tradities. Zoals al eerder uiteengezet: om tal van redenen bleek dit een illusionair plan en leidden de inspanningen om deze illusie overeind te houden, tot niets dan spanningen en onenigheid, tot, de facto, uitzichtloosheid. Maar toen eenmaal de weg van het obsessief vasthouden aan onmogelijkheden was verlaten, ontstond er ineens zicht op de kansen die de combinatie 'huis en doel' wél in zich bleek te dragen. En in plaats van een strijder tegen de mist, werd de organisatie als een minnaar van de zon; leerde de stichting de mogelijkheden die hem in de schoot geworpen werden, te omarmen. Want door het huis op zakelijke basis te gaan verhuuren begon het de stichting te lukken voor het eerst in zijn bestaan in het eigen onderhoud te voorzien. Begon deze, zoals ook de Benedictijnse Leefregel dit vraagt, 'te leven van het werk van zijn handen'.

STICHTING JAN XVII: VISIE, MISSIE en STRATEGIE als geboren uit onze GESCHIEDENIS

De stichting bestond, met andere woorden, niet langer bij de gratie van de directe of indirecte donatie van gelden die elders waren verdiend, maar dankzij zichzelf.

Een monastieke zaadje ontspruit

En zo kon het gebeuren dat er in dat eerste jaar dat Van Kleef de stichting leidde - als vrijwilliger, formeel voor twee dagen per week, in de praktijk meer dan full time - voldoende middelen werden gegenereerd om hem voor een tweede jaar aan te kunnen stellen, maar nu full time en op basis van het minimumloon. En wat nooit eerder het geval was geweest, begon zich nu wel te manifesteren: de dagelijkse en onophoudelijke beoefening van een contemplatief leven op een en dezelfde plek door een en dezelfde mens.

Onverwacht begon daarmee een van de meest basale monastieke tradities denkbaar, door de stichting te worden uitgeoefend: die van het 'ora et labora', bid en werk. Waarbij het werk - de exploitatie van het kleine landgoed dat Zeeveld is - niet alleen het bidden mogelijk maakt, maar ook functioneert als 'reality check': wat blijft er bij het werken van het bidden overeen? Bovendien wordt hierbij de traditie van de 'stabilitas' beoefend: naast zijn leven in Zeeveld houdt Van Kleef er niet ook nog een leven buiten de deur op na. Het, alweer heel basale en hoogst traditionele monastieke uitgangspunt dat hier in de praktijk wordt beproefd: blijf in je cel en je cel zal je alles leren'.

STICHTING JAN XVII: VISIE, MISSIE en STRATEGIE als geboren uit onze GESCHIEDENIS

Toen de stichting in 2016 40 jaar bestond, beschreef Van Kleef deze ontwikkeling als volgt:

'Wat ooit een aanvang nam als een uitbundige beoefening van een overdaad aan monastieke tradities, een dikwijls uitbundig spiritueel vuurwerk dat mocht rekenen op veler 'oh en ah', heeft door de tijd heen een andere verschijningsvorm gekregen. Niet in de laatste plaats tot ook mijn verbazing ontwikkelde zich hier de laatste jaren vooral de 'eredienst' aan wat ten onrechte vaak genoemd wordt 'het gewone': met bezielde aandacht... de telefoon op te nemen, de deur open en dicht te doen, af te wassen, de kassadame, de pakketbezorger te begroeten. Al doende groeit daarmee een steeds groter bewustzijn van onze 'robot ik'. Deze 'gemaakte ik' verstild, dat is, zonder oordelen, te gaan zien, is ervan bevrijd te worden en, in een en dezelfde beweging, wakker te worden voor de geboorte van onze ware identiteit in het mysterie dat ons bewoont en omringt en dat is 'vreemder dan het vreemdste wat ons vreemd is en ons vertrouwder dan we onszelf vertrouwd zijn' zoals Augustinus het zo mooi verwoordt.

Maar als gezegd, deze aanbidding van het bijzondere in het gewone ziet er niet direct spectaculair uit. Het beantwoordt ook niet aan de verwachtingen die bij de meeste mensen leven over wat 'monastiek' is. Ik troost me dan altijd maar weer met de gedachte dat een Christuskind in een stal ook niet bepaald 'goddelijk' oogt, om van de hemelse uitstraling van een kruis als gloriëteken nog maar te zwijgen.

STICHTING JAN XVII: VISIE, MISSIE en STRATEGIE als geboren uit onze GESCHIEDENIS

En ook: misschien is het juist wel een van de meest basale monastieke tradities. Om dat wat je hand te doen vindt - en ZeeVELD geeft de hand nooit niets te doen - zonder tegenstribbelen te volvoeren. En nog eens en nog eens en nog eens. Niet omdat het moet, maar omdat het mag.

Niet omdat je voor het werk gekozen hebt, maar omdat het op je pad komt. En niet omdat je uit bent op een beloning of resultaat, maar omdat het in zich lonend blijkt je erin te oefenen 'ja' te leren zeggen tegen al wat de dag je brengt. De beoefenaar ziet zich in zijn dagelijks werk dan namelijk tevens zijn 'dagelijks brood' geschonken. Of ook andersom: zo wordt het hem tot 'dagelijks brood' het hem aangereikte met volledige aanvaarding te mogen vervullen. Niets wat geen geschenk meer is.

'Heeft het werk voor de stichting je gebracht wat je gehoopt had?' werd me laatst gevraagd. Zoals we ook kunnen vragen: 'Is Jan XVII geworden wat de stichter ermee wilde?' Ik denk dat we in beide gevallen moeten zeggen: nee. Of misschien: nog niet. Maar hoe relevant is dat? Of we stem geven aan Gods willen, dat is de vraag, dat is onze 'roeping'. Die daarmee ook is: het grootste geschenk denkbaar. Omdat de mens die zich bevrijd ziet van de automatische reflex, de neurose misschien wel, de eigen wil te verdedigen, in een zone van ontvankelijkheid komt te verkeren waarin hij zich bewust wordt zoveel Ware Wil deelachtig te zijn, dat hij er welhaast van overloopt.

STICHTING JAN XVII: VISIE, MISSIE en STRATEGIE als geboren uit onze GESCHIEDENIS

Mijns ondanks wordt daarmee de missie van Jan XVII: 'dat allen een zijn', tot op de dag van vandaag, aan de stichting voltrokken. Reden tot niets dan dank, dank en nog eens dank.'

Innerlijk af te stemmen, dagelijks, geduldig, toegewijd

Met uiteenlopende onderwerpen zou deze geschiedenis van Jan XVII moeiteloos nader ingevuld kunnen worden.

Voor wat betreft de laatste tien jaar denke men aan de even noodzakelijke als renderende investeringen die in huis en terrein konden worden gedaan dankzij stijgende huurinkomsten; aan de ook daardoor steeds hogere bezettingsgraad die kon leiden tot een sterk verbeterde kaspositie; aan de (personele) keuzes die werden gemaakt met betrekking tot exploitatie en administratie; aan de activiteiten om het inhoudelijk aanbod ook voor derden toegankelijk te maken: uit Monastieke Dagen groeiden Stiltedagen, groeide de Verstiltraining, groeide de Bewustzijnstraining, groeide... een momentaan non-aanbod; aan de ontwikkelingen op het gebied van vrijwilligers; aan de ervaringen die werden opgedaan met de Bloeiplaats Transitium; aan het vrijkomen van wat Het Janhuis is gaan heten; aan de her-formulering van de statuten; aan de compleet veranderde en verjongde samenstelling van het bestuur. Allemaal onderwerpen die een beschrijving an sich zouden verdienen, ware het niet dat dit verslag bovenal een beschrijving van de onderliggende teneur van dat alles wil zijn: waarom en hoe is de stichting uitgekomen op het punt waarop deze is uitgekomen, nu ruim tien jaar na het aantreden van Thomas.

STICHTING JAN XVII: VISIE, MISSIE en STRATEGIE als geboren uit onze GESCHIEDENIS

Die rode draad samengevat: door nooit te berusten in het bereikte, zij het aangenaam, zij het onaangenaam, maar door innerlijk steeds afgestemd te blijven op de roep van de volgende dag, van de toekomst; door niet het wenselijke, makkelijke of bekende tot uitgangspunt te nemen, maar door steeds opnieuw te zoeken naar de plek die de stichting in het geheel der dingen is toegedeeld en door deze vervolgens ook daadwerkelijk in te

nemen; door te leren luisteraar te zijn en niet: weter, laat staan betweter. En dat dan dagelijks, geduldig en met enkelvoudige toewijding.

Nood doet leven

Deze korte geschiedenis wil hiermee bovenal een document ter lering zijn. In de woorden van Thomas *'dat het me ooit toegestaan werd om hier te gaan doen wat ik ben gaan doen, komt alleen doordat het destijds onmogelijk slechter kon gaan dan het al ging. Er was niet zo heel veel te verknoeien, maar er 'was' ook niet zo veel meer en wat er was, bestond uit onverwerkt verdriet, zorgen en onmin. Door ervoor te kiezen mij m'n gang te laten gaan en mij te blijven steunen, zelfs toen er daardoor aanvankelijk alleen maar meer onmin kwam, koos het bestuur minder voor de gewenste dan voor de minst beroerde optie. Zo bezien is het beleid zoals we dat nu kennen echt 'uit nood geboren'.*

STICHTING JAN XVII: VISIE, MISSIE en STRATEGIE als geboren uit onze GESCHIEDENIS

Maar laat dit nu juist de best denkbare geboortegrond zijn. Want doordat de stichting gedaan heeft wat van een monnik verwacht mag worden - aan zichzelf durfde te sterven - begint nu in Zeeveld voorzichtig zoiets als een verse vorm van monastiek leven geboren te worden. Zo groot was ooit de angst van de stichting om het verdriet van wat niet was gelukt, in de ogen te kijken, dat het Jan XVII tot aan de rand van de afgrond bracht. Alleen doordat het bestuur uiteindelijk de moed had zich ten einde raad te bekennen, is het zo niet gelopen.'

Om te onthouden

Voor een monastieke stichting of orde stelt een geschiedenis van een jaar of veertig zo goed als niets voor. Tegelijk kan die geschiedenis echter van grote betekenis zijn als er van geleerd wordt. Moge de eigen geschiedenis van Jan XVII de stichting dan ook tot les zijn: om te onthouden - bloei is weggelegd voor wie niet bang is het verdorde in zich te erkennen.'